

Nr 157.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1919 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av riksdagens år 1918 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1917.

(2:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovan nämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Medicinalstyrelsen.

§ 1.

(Rev. ber. sid. 181—182; utl. sid. 686—692.)

I berättelsen angående medicinalstyrelsen hava revisorerna under § 1 anfört följande:

»För uppförande å Frösön invid Östersund av ett nytt hospital har riksdagen åren 1910—1914 anvisat sammanlagt 2,359,000 kronor.

Sedermera har 1915 års riksdag anvisat ett anslag av 21,300

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 6 saml. 75 häft. (Nr 157.)

kronor för förvärvande för hospitalets räkning av ett ägoområde i Mjälle by, å vilket hospitalets stall och övriga jordbruksbyggnader förlagts.

Slutbesiktning av hospitalsbyggnaderna ägde rum under sommaren 1917.

Revisorerna hava under årets resor besökt ifrågavarande hospitalsanläggning.

De brister, som vid besiktningen blivit anmärkta, kvarstodo fortfarande, ehuru tiden för desammas avhjälpande var tilländalupen. Emellertid har, enligt tillgängliga handlingar, medicinalstyrelsen träffat överenskommelse med entreprenören om övertagande av entreprenörens skyldighet att avhjälpa bristerna mot en ersättning av 11,650 kronor.

Vid revisorernas besök iaktogs, att vatten inträngde genom väggar och golv i sammanbindningsgångarna och även inom byggnaderna, vilket jämväl blivit påpekat vid slutbesiktningen. En sådan olägenhet, som kan verka menligt på byggnadernas bestånd och medföra betydande underhållskostnader, synes i förevarande fall hava bort kunna undvikas genom byggnadsområdets ordentliga, i rätt tid vidtagna dränering.

Att så icke skett hava revisorerna funnit anmärkningsvärt.

Med anledning av vad sålunda förekommit hava revisorerna velat framhålla nödvändigheten av att för framtiden noga tillses, att vid nybyggnadsarbeten sådana förhållanden, som ovan anmärkts, undvikas.»

I anledning av denna anmärkning har medicinalstyrelsen från arkitekten C. Westman infordrat och emottagit yttrande i ärendet samt därefter i utlåtande den 8 januari 1919 åberopat vad Westman i sitt yttrande anfört rörande de anmärkta förhållandena; varande Westmans berörda yttrande av följande lydelse:

»Riksdagens revisorer anmärka, att nämnda olägenhet bort kunnat undvikas 'genom byggnadsområdets ordentliga i rätt tid vidtagna dränering', och funnit det anmärkningsvärt 'att så icke skett'.

Av tillgängliga hela byggnadsfrågan vid Östersunds hospital berörande handlingar framgår, dels att provborrningar av marken vid olika byggnadsplatser företagits för att utröna dennas beskaffenhet, dels att dräneringar kring byggnaderna å ritningar angivits, varibland även sådana, som skulle upptaga det vatten, som från höjderna norr om det bebyggda området kunde befaras komma att pressa mot närbelägna byggnader, dels slutligen att i arbetsbeskrivningen tillhörande entreprenadhandlingarna huvudentreprenören för hospitalanläggningen förständigats svara för att nämnda dräneringar hindra vattens inträngande i byggnaderna eller vattensamlingars bildande under desamma.

Huvudentreprenören utförde sedermera dräneringsarbetena i enlighet

med de ritningar och anvisningar, som från arbetsledningens sida lämnades, och vid de besiktningar, som under år 1915 efter arbetets fullbordande förrättades, llnes icke angivet, att vatten i källare eller sammanbindningsgångar förekommit, varav framgår att nämnda dräneringsarbete till börja med varit tillfyllest för vattnets avledande. Vid den efterbesiktning av huvudentreprenörens arbeten, som sommaren 1917 förrättades, konstaterades emellertid förekomsten av vatten på sina ställen i källare och sammanbindningsgångar, men ansåg syuenämnden, att felet icke kunde läggas entreprenören till last på den grund, att denne utfört dräneringsarbetet på kontraktsevenligt sätt, och att orsaken till vattnets förekomst måst sökas i annat än ett felaktigt utfört entreprenadarbete.

Den huvudsakliga orsaken till vattnets uppträdande torde sökas i förekomsten av dels vissa flytsandslager, dels i på sina ställen förekommande källsprång, och har denna flytsand än mer ökad genom källflödena så småningom tilltäppt dräneringarna, till dess dessa ej kunnat avleda vattnet, utan detta pressats upp under de byggnader, där flytsand förekommit.

Det torde väl knappast varit möjligt från början beräkna den verkan flytsanden i förening med de till sina lägen icke kända källsprången skulle åstadkomma på dräneringen och hava de arbeten vidtagits, som vid arbeten av liknande art pläga utföras.

Vad beträffar felens avhjälpande har kungl. styrelsen, sedan efterbesiktningen förrättats, och det avgjorts, att styrelsen ensam finge åtaga sig detta, åt direktionen för hospitalet givit i uppdrag vidtaga åtgärder för vattnets bortledande och lämnat anvisningar för en del arbeten, som kunde härför anses lämpliga, och framgår av direktionens skrivelse av 30 december 1918 till kungl. styrelsen och av den därtill fogade skrivelsen från anstaltens överläkare, att rätt stora arbeten i berörda hänseende redan äro utförda, och synas desamma medfört önskat resultat.

Då nu erfarenhet tycks hava vunnits angående orsaken till felet i fråga, bör man kunna vara förvissad om att för framtiden ej hava obehag av desamma eller, om de sedermera åter uppträda, lätt kunna avhjälpas dem.»

Vidare har direktionen för Östersunds hospital, som infordrat yttrande i ärendet från överläkaren Fr. Magnusson, i ett till medicinalstyrelsen ställt utlåtande av den 30 december 1918 såsom eget yttrande åberopat vad av Magnusson anförts i en av honom med anledning därav avlåten, så lydande skrivelse:

»De ställen, som mest hava besvärats av inträngande vatten, äro källargångarna i asylpaviljong för kvinnor och sjukvårdspaviljong för

kvinnor samt närliggande sammanbindningsgångar. För att avhjälpa dessa olägenheter hava med anledning av medicinalstyrelsens skrivelse den 10 april 1918 följande åtgärder vidtagits.

Rännstenarna hava omlagts och justerats samt tätats i fogarna med cementbruk.

Den norr om asyl- och arbetspaviljongerna påbörjade vägen har i det närmaste fullbordats samt gjorts 2 meter bredare genom bortschaktning ur den norr om vägen liggande höjden, så att avståndet från husen till släntens början uppgår till 8 meter, varjämte slänten gjorts mera långsluttande (1 : 2 i stället för som förut 1 : 1.5).

Mellan de båda asylpaviljongerna, närmare den för kvinnor, har en cirka 3 meter djup grop omedelbart intill sammanbindningsgången upptagits för att utröna, huruvida isoleringsmassan å murens yttersida var bortfallen, enär väggytan på insidan ständigt var fuktig. Detta visade sig även vara förhållandet, likaså att man nedkom i ett vattenförande flytsandslager, vilket i hög grad försvårade grävandet av gropen, så att stämpling med plank måste äga rum.

I nordöstra hörnet av sjukvårdspaviljong för kvinnor har en dräneringsledning av cementrör nedlagts, vilken går under golvet genom värmekammaren in i närliggande förrådsrum, där den mynnar ut i en samlingsbrunn, som satts i förbindelse med den utanför belägna avloppsledningen. Grundvattensytan sänktes härigenom 40 centimeter i denna del av paviljongen.

I västra delen av asylpaviljong för kvinnor har under sommaren i källargången insatts en dräneringsbrunn på avloppsledningen, varigenom avlopp beretts för det närmast golvet befintliga vattnet. Senare har även en dräneringsledning av cementrör här blivit nedlagd, vilken går under golvet från västra matsalen genom värmekammaren och tvenne förrådsrum in i östra värmekammaren samt därifrån ut till en nedstigningsbrunn på avloppsledningen utanför paviljongen. När ledningen lades framkom under ett par dagar vatten i full ström liksom om en mindre, underjordisk vattensamling tömts. Sedan har vatten framkommit, ehuru i mindre mängd. Efter denna dräneringslednings tillkomst, varigenom vattenytan sänktes 60 centimeter, har intet vatten avrunnit genom förutnämnda dräneringsbrunn i källargången.

Genom de företagna anordningarna har i höst icke förekommit vatten i källargångarna till sjukvårds- och asylpaviljongerna för kvinnor eller närbelägna sammanbindningsgångar, varjämte de åt norr vettande murarna härstädes, vilka förut varit mycket fuktiga, blivit betydligt torrare.

Att omläggningen av rännstenarna i någon högre grad bidragit härtill är föga troligt, då de norr om asyl- och sjukvårdspaviljongerna för kvinnor belägna rännstenarna icke befunnit sig i annat skick än de norr om asyl- och sjukvårdspaviljongerna för män befintliga, och dessa paviljonger icke besvärats av något inträngande vatten. Dessutom är att märka, att vägen norr om asylpaviljong för män varit i mycket högre grad vattensjuk, än den norr om asylpaviljong för kvinnor.

Orsaken till vattnets försvinnande är säkerligen att söka i de av arkitekt Westman föreslagna dräneringsbrunnarna. Möjligt är, att till torrläggningen av sjukvårdspaviljongen även bidragit den bättre dräneringen i den ovanför och högre belägna asylpaviljongen. Ty utom ovannämnda åtgärder har även hösten 1917 en del av dräneringsledningen, som går från nordöstra hörnet av asylpaviljong för kvinnor, uppgrävts och till hela sin längd rensats från kalkavsättning, som bildats i densamma. Genom omläggning av denna dräneringsledning upphörde vattnets inträngande i denna del av paviljongen.

Arkitekt Westman anför i sitt till styrelsens skrivelse fogade yttrande, att asylpaviljong för kvinnor är belägen på mark av flytsand och lös lera. 'I andra paviljonger, där dessa ligga på pinnmo, och flytsand icke förekommer, men vatten likväl intränger', fortsätter arkitekt Westman, 'torde vara bäst undersöka dräneringen, och om den är tillstoppad, där omlägga densamma. Här borde risken för ny igen-slamning icke vara så stor, utan kan orsaken till igenstoppningen bero på de gamla rännstenarnas dåliga beskaffenhet'. Härtill anser jag mig böra foga den anmärkningen, att jag hört uppgivas, att vid nedläggandet av avloppsledningen utanför nordöstra hörnet av sjukvårdspaviljong för kvinnor, vilken, som förut nämnts liksom asylpaviljong för kvinnor besvärats av uppsträngande vatten, ett vattenförande flytsandslager påträffades, som vållade stora besvärligheter vid rörläggningen. Troligt är därför, att vid läggandet av grundmurarna det tunna skalet av pinnmo över det vattenförande flytsandslagret blivit sprängt, och att vattnet från flytsandslagret uppstränger i grunden här liksom i asylpaviljong för kvinnor.

Utom under ovannämnda paviljonger hava vattenförande flytsandslager påträffats i slänten norr om asylpaviljong för män och sträckande sig ett stycke österut, samt, vid företagna provborrningar med anledning av uppförandet av 2 nya paviljonger, norr om den mellan asyl- och arbetspaviljongerna för kvinnor löpande sammanbindningsgången. Troligt är därför, att under en stor del, måhända hela, byggnadsområdet finnes ett vattenförande flytsandslager av varierande djup, som med all sannolikhet sluttar från Öhneberget dels söderpå dels österpå.

I meromnämnda yttrande säger arkitekt Westman, att 'ett öppet dike bör läggas vid den breddade vägen på sidan mot dosseringen, då härigenom vattnet ytterligare pressades djupare ned i marken och lättare tog sig väg *under* byggnaderna ned mot sjön'. Då vägen ännu icke hunnit breddas i hela sin längd, har detta dike ännu icke anlagts. Västra delen av denna väg, utanför asylpaviljong för män, varest nedschaktningen är djupast, vilar med sin ytterkant direkt på blåleran, sålunda på botten av det vattenförande flytsandslagret. Vägen har här ständigt varit våt, men har liksom avskurit tillflödet av vatten från asylpaviljong för män, vilken icke besvärats av inträngande vatten. Då nu vägen gjordes bredare, avskuros flera vattenådror, av vilka de största uppsamlats i en samlingsbrunn samt nedletts till en regnvattensbrunn. Då yttre delen av denna väg, som nämnts, ligger på botten av ovan nämnda flytsandslager, torde något djupare dike icke här behöva anläggas. Annorlunda är förhållandet med den östra delen av vägen. I händelse flytsandslagret icke sträcker sig alltför djupt under markens yta, vore önskvärt, att diket här kunde göras så djupt, att det nådde botten av det vattenförande flytsandslagret, så att vattnet bleve avskuret icke blott från asylpaviljong för kvinnor, utan måhända även från den nedanför belägna sjukvårdspaviljong för kvinnor.

De av arkitekt Westman föreslagna åtgärderna hava emellertid åtminstone hittills visat sig synnerligen fördelaktiga och i händelse byggnaderna eller sammanbindningsgångarna åter skulle besväras av väta, torde lämpligen flera dräneringsbrunnar böra insättas.»

Vad sålunda i ärendet förekommit har utskottet velat för riksdagen omförmåla.

Spannmålslagerhus och kylhus.

§ 2.

(Rev. ber. sid. 573—575; reservation sid. 666—667; utl. sid. 802—806.)

I berättelsen angående spannmålslagerhus och kylhus hava revisorerna, som avlagt besök vid statens centralfryshus och spannmålslagerhus i Hallsberg, under § 1 anført följande:

»Med anledning av därom avlåten proposition anvisade 1917 års riksdag till uppförande av spannmålslagerhus och kylhus ett förslagsanslag, högst 8,000,000 kronor för att efter i ärendet verkställd närmare

utredning användas för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus. Sedan en för utredningens verkställande tillkallad kommission, den s. k. lagerhusbyggnadskommissionen, föreslagit anläggande av ett centralfryshus i Hallsberg samt ett provisoriskt fryshus vid Malmö stads offentliga slakthus ävensom 12 spannmålslagerhus å olika platser inom landet, erhöll kommissionen av Kungl. Maj:t bemyndigande att, på sätt kommissionen funne lämpligast, ombesörja utförandet av samtliga dessa anläggningar samt med vissa kommuner och enskilda sluta avtal om uppförande av fryshusanläggningar med bidrag av statsmedel.

Då det emellertid visade sig, att det berörda anslagsbeloppet icke skulle räcka till för uppförande av samtliga de utav kommissionen föreslagna byggnaderna, erhöll kommissionen tillåtelse av Kungl. Maj:t att tillsvidare inställa utförandet av 3 utav de planerade spannmålslagerhusen.

Sedan det under byggenas fortskridande blivit tydligt, att sagda anslag ej ens skulle bliva tillräckligt för de igångsatta byggnadernas fullbordande, gjorde Kungl. Maj:t hos 1918 års lagtima riksdag framställning om beviljande av ytterligare 2,500,000 kronor för ändamålet, vilket äskande också av riksdagen bifölls.

Belägenheten, lagringskapaciteten samt de i september 1917 och oktober 1918 beräknade kostnaderna för statens uppförda eller under byggnad varande fryshus och spannmålslagerhus framgå av följande, från lagerhusbyggnadskommissionen erhållna sammanställning:

	Lagringskapacitet i ton		Beräknade kostnader				Ökning	
			September 1917		Oktober 1918			
<i>Fryshus.</i>								
Hallsbergs centralfryshus	4,000		2,900,000		4,010,491		1,110,491	
Malmö provisoriska fryshus	1,400	5,400	300,000	3,200,000	504,000	4,514,491	204,000	1,314,491
<i>Spannmålslagerhus.</i>								
Östra Klagstorp	4,000		303,422		415,026		111,604	
Tomelilla	4,000		335,600		479,622		144,022	
Eslöv	4,000		340,000		482,128		142,128	
Åstorp	4,000		338,900		493,709		154,809	
Vara	5,000		357,000		521,679		164,679	
Hallsberg	4,000		367,820		447,211		79,391	
Linköping	4,000		364,400		534,103		169,703	
Eskilstuna	3,000		216,300		353,122		136,822	
Roma	2,000	34,000	287,500		514,215		226,715	
Spannmålshusens gemensamma kostnader			730,958	3,641,900	911,369	5,152,184	180,411	1,510,284
Summa kronor			6,841,900		9,666,675		2,824,775	

Efter avtal med kommuner och enskilda hava uppförts 10 fryshus med en uppgiven sammanlagd lagringskapacitet av 5,951 ton. Statsbidrag till dessa fryshus hava utgått med sammanlagt 809,000 kronor.

Revisorerna hava besökt centralfryshuset och spannmålslagerhuset i Hallsberg.

Båda dessa byggnader, som voro i det närmaste färdiga, äro i enlighet med det förslag, som gjordes av den för den förberedande utredningen i ärendet tillsatta s. k. lagerhus- och kylhuskommittén i dess vid propositionen i ämnet till 1917 års riksdag fogade skrivelse, uppförda av trä.

Då givetvis en byggnad av trä måste medföra stor eldfara, hava särskilda åtgärder vidtagits i syfte att förekomma utbrott av eldsvåda ävensom för att möjliggöra begränsning av uppkommande eldsolyckor. Sålunda äro spannmålslagerhuset och centralfryshuset i Hallsberg fritt förlagda samt utvändigt isolerade genom tegelbelagda papptak och putsade väggar. I spannmålslagerhuset är invändig isolering anordnad dels genom att transportbanden förlagts under bottenvåningen i betongtrummor med tak av betong dels genom putsning av undersidan av bjälklaget över bottenvåningen, i vilken upptagning av säckar sker, dels ock genom att maskinavdelningen avskilts från själva lagerhuset medelst en genomgående tegelmur med brandsäkra dörrar i samtliga våningar. Centralfryshusets olika rum äro isolerade å alla väggar, golv och tak genom putsytor eller stålslipad betong. Hissar och trappor äro på samma sätt isolerade från de olika våningarna. Maskinhuset är skilt från lagringslokalerna genom luftkylare av armerad betong. Transformatorshuset är av tegel och armerad betong samt förlagt på 20 meters avstånd från fryshusbyggnaden.

Vad angår själva eldsläckningsanordningarna hade vattenledning med stor kapacitet anlagts och brandposter anbragts dels vid marken utanför byggnaden, dels ock i varje våning. Till skydd för personalen hava såväl i spannmålslagerhuset som fryshuset anordnats trappor i vardera ändan av byggnaden.

Av lagerhuskommissionen särskilt tillkallade sakkunniga hava bland annat föreslagit komplettering av brandskyddsanordningarna dels genom införande av automatiska alarmanordningar, dels genom uppförande av utvändiga brandsäkra trappor och genom insättande av reservpumpar för eldsläckning.

På grund av det stora värde, ifrågavarande byggnader och de till förvaring därstädes avsedda förnödenheterna äga — endast centralfryshuset skulle rymma ett köttlager, som med nuvarande priser represen-

terade ett värde av inemot 30,000,000 kronor — samt med hänsyn till vikten av, att uppkommen eld snabbt begränsas, vilja revisorerna, utan att i övrigt ingå i prövning av de föreslagna brandskyddsanordningarna, såsom sin mening uttala, att åtminstone de ifrågasatta automatiska alarmapparaterna böra utan dröjsmål införas samt att kolsyresprutor böra med det snaraste i tillräckligt antal anskaffas, ävensom att betryggande åtgärder böra vidtagas till isolering av de elektriska ledningarna.

För arbetarpersonalen vid centralfryshuset och spannmålslagerhuset i Hallsberg var uppförd en bostadsbyggnad, som revisorerna ävenledes besökte. Det syntes revisorerna, att byggnaden i fråga näppeligen kunde anses vara fullt ändamålsenlig. Sålunda kan i första hand riktas anmärkning mot att i en enda byggnad inrymma bostäder för ej mindre än sju familjer, med i flera fall gemensamma ingångar och trappor. Vidare iaktogs, att trapporna voro trånga och att tillräckliga garderobstrymmen saknades.»

Vid denna paragraf i revisionsberättelsen har avgivits reservation, dels av herrar *V. Larsson, A. Hult, S. Clason* och *O. Nilsson*, vilka ansett, att näst sista stycket i revisorernas utlåtande bort hava följande lydelse:

»På grund av — — — vilja revisorerna, utan att ingå i prövning av de utav sakkunniga föreslagna anordningarna, uttala sin förvissning, att de åtgärder, som kunna prövas vara nödiga för minskande av brandfaran i de redan uppförda byggnaderna, skyndsammast vidtagas. Därjämte hava revisorerna velat framhålla önskvärheten av att vid framtida byggnader av detta slag brandsäkerheten i möjligaste mån måtte tillgodoses redan vid byggnadernas uppförande bland annat genom användande av eldsäkert material»;

dels ock av herr *C. Ekman*, som anfört att han icke deltagit i beslutet under ifrågavarande paragraf i berättelsen, på den grund att han icke närvarit vid revisorernas besök vid centralfryshuset och spannmålslagerhuset i Hallsberg.

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalanden har lagerhusbyggnadskommissionen i utlåtande den 16 januari 1919 anfört följande:

»Vad revisorerna i fråga om huvudbyggnaderna anfört avser uteslutande anordningarna till skydd för brandfara; och hava de därvid uttalat, att åtminstone de ifrågasatta automatiska alarmapparaterna borde utan dröjsmål införas, samt att kolsyresprutor borde med det snaraste i tillräckligt antal anskaffas, ävensom att betryggande åtgärder borde vidtagas till isolering av de elektriska ledningarna.

Beträffande först frågan om automatiska alarmapparater hänvisar kommissionen till sin här i avskrift bilagda underdåniga skrivelse av den 5 april 1918, däri kommissionen framhållit, att, därest Eders Kungl. Maj:t skulle finna lämpligt, att, utöver de brandskyddsanordningar, vilka kommissionen ansåg sig kunna med de anslag, som stode till förfogande, låta utföra, ytterligare sådana borde komma till utförande, just de av statsrevisorerna omförmälda alarmapparaterna i främsta rummet borde komma i åtanke, och får kommissionen därjämte framhålla att, då kommissionen i sin berörda skrivelse uttryckligen betonat, att sådana alarmapparater icke kunde utföras, utan att särskilt anslag härför ställdes till förfogande, och då Eders Kungl. Maj:t ännu icke fattat beslut i frågan, kommissionen icke ansett sig kunna vidtaga någon vidare åtgärd härutinnan. Härjämte vill kommissionen, särskilt vad centralfryshuset i Hallsberg angår, anmärka, att i detsamma är avsedd att anordnas en s. k. fjärrtermometeranläggning, som i maskinrummet, där personal ständigt är sysselsatt, i vars åligganden bör ingå skyldighet att oavlåtligen hava sin uppmärksamhet riktad å termometeranläggningens registertavla, automatiskt utvisar och registrerar varje temperaturförändring i de olika lokalerna, och att denna anläggning åtminstone i det närmaste måste anses fylla samma uppgift som en automatisk alarmanordning.

Vad härefter angår anskaffande av kolsyresprutor, har kommissionen i stället för sådana anskaffat ett tillräckligt antal assurancesprutor. Det har synts kommissionen, att dylika, med den tillsyn som i detta fall kan ägnas dem, erbjuda större trygghet i brandskyddshänsende än de förra, i synnerhet som assurancesprutorna, fyllda med saltvatten, bättre torde motstå den låga temperaturen i fryshuset än kolsyresprutor av hittills använd typ.

Vidkommande frågan om isolering av de elektriska ledningarna har denna angelägenhet tidigare varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet i sammanhang med av Eders Kungl. Maj:t anbefalld besiktning av spannmåslagerhuset i Linköping; och har Eders Kungl. Maj:t enligt skrivelse från statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet den 3 december 1918 till kommissionen föreskrivit åtgärder, som inom den allra närmaste tiden bliva slutförda.

Utom i ovan angivna hänseende hava statsrevisorerna riktat anmärkningar mot ett av kommissionen uppfört bostadshus för en del av personalen vid centralfryshuset i Hallsberg.

Ifrågavarande byggnad ingick icke i den ursprungliga byggnadsplanen, utan har dess uppförande tillkommit på grund av ytterligt stor bostadsbrist i Hallsbergs samhälle. Då kommissionen först så sent som

för ungefär ett år sedan gjordes uppmärksam på att anskaffande genom statens försorg av bostäder för åtminstone en del av personalen vid ifrågavarande anläggning icke kunde undgås, gällde det dels att åstadkomma dessa för minsta möjliga kostnad för att i görligaste mån begränsa kraven på tilläggsanslag, dels att så planlägga byggandet, att bostäderna kunde tagas i anspråk senast omkring den 1 oktober 1918. Ur båda dessa synpunkter måste kommissionen besluta sig för att låta uppföra en enda byggnad, även om härigenom en del fördelar ur trevnadssynpunkt i viss mån måste åsidosättas, ävensom att söka begränsa de icke direkt till bostadsrum avsedda utrymmena i byggnaden. Kommissionen har dock vid flera tillfällen under byggnadstiden ändrat den ursprungliga byggnadsplanen för att tillmötesgå de önskemål, som av personalen framstälts, i syfte att göra bostadslägenheterna för de där boende mera tilltalande.»

Den i lagerhusbyggnadskommissionens utlåtande åberopade skrivelse är av följande innehåll:

»Med anledning av åtskilliga under den rådande kristiden inträffade eldsolyckor har från olika håll framhållits den risk i berörda hänseende, som är förenad med ett uppläggande i större kvantiteter av livsmedel och andra för folkhushållningen viktiga förnödenheter. Med hänsyn särskilt till vad sålunda förekommit har lagerhusbyggnadskommissionen därför låtit sig angeläget vara att förstärka och komplettera brandskyddsanordningarna vid de under uppförande varande spannmålslagerhusen och fryshusen, så att ett i möjligaste måtto effektivt brandskydd åstadkommes.

Vid spannmålslagerhusen har sålunda bland annat kommissionen för personalens säkerhet anbragt tvenne trappor, en i vardera ändan av byggnaden. Vidare äro lagerhusen, till undvikande av antändning från annat intill liggande brandobjekt, fritt förlagda. Den för spannmålsens torkning avsedda kaloriferen har placerats i ett tegelhus med betongtak vid sidan av lagerhuset, och dess skorsten har uppdragits ovan lagerhusets tak. Utvändigt isoleras lagerhusen genom tegelbelagda papptak och putsade väggar. Invändig isolering är anordnad dels genom att transportbanden förläggas under bottenvåningen i betongtrummor med tak av betong, dels genom putsning av undersidan av bjälklaget över bottenvåningen, i vilken upptagning av säckar sker, dels ock genom att maskinavdelningen avskiljes från själva lagerhuset medelst en genomgående tegelmur med brandsäkra dörrar i samtliga våningar. Elektriska ledningar samt åskledare installeras på mest betryggande sätt.

Brandsläckningsanordningarna hava, där vattenledning med till-

räcklig kapacitet finnes, baserats på denna. Där vattenledning saknas, har schaktats en damm av tillräcklig rymd samt anordnats pumpar av erforderlig kapacitet, uppställda i källare, täckt med betongtak. Brandposter anordnas dels vid marken utanför byggnaden, dels ock i varje våning. Dessutom skola assurancesprutor uppställas inom byggnaderna.

I föreslagen instruktion för föreståndarna hava regelmässigt återkommande brandövningar för personalen föreskrivits.

Jämväl vid de av kommissionen uppförda fryshusanläggningar äro liknande anordningar vidtagna.

Sälunda har Hallsbergs fryshus givits ett fritt läge. Även här äro, till personalens säkerhet, dubbla trappor anordnade. Byggnaden isoleras utvändigt genom puts å korksten eller trä, under vilket ligger korksten. De olika rummen isoleras å alla väggar, golv och tak genom putsytor eller stålslipad betong.

Hissar och trappor äro på samma sätt isolerade från de olika våningarna.

Maskinhuset är skilt från lagringslokalerna genom luftkylare av armerad betong. Transformatorhuset är av tegel och armerad betong samt placerad å 20 meters avstånd från byggnaden.

För brandsläckning disponeras i betongtäckt källare placerade pumpar om 30 sekliters kapacitet och vanligt eldsläckningstryck med rörstammar till brandposter utomkring byggnaden samt inne i maskinhuset och å vinden. I fryshuslokalerna och korridorerna placeras assurancesprutor med salt vatten, som icke fryser.

Jämväl vid övriga fryshus äro i huvudsak liknande anordningar vidtagna.

Kommissionen anmodade dessutom brandkaptenen Carl Borgenstierna och överingenjör Karl Thorngren att upprätta särskilt förslag till eldsläckningsanordningar och bevakning vid anläggningarna, och hava dessa nu till kommissionen med anledning härav inkommit med utlåtande, vilket i styrkt avskrift bifogas.

Av de i detta utlåtande föreslagna anordningar äro en del av kommissionen redan planerade och utförda. Gentemot förslaget att införa automatiska alarmanordningar i fryshusen och spannmålslagerhusen samt uppföra utvändiga brandsäkra trappor ävensom att inrätta särskilt föreslagna reservpumpar för eldsläckning måste kommissionen däremot ställa sig synnerligen tveksam.

Kommissionens i nu ifrågavarande avseende sakkunniga ledamöter, professorerna E. Hubendick och C. Forssell, hava på anmodan av kommissionen granskat de av herrar Borgenstierna och Thorngren fram-

ställda förslag och därefter till kommissionen avlämnat här bifogade promemoria.

Av de inom kommissionen verkställda beräkningar framgår, att kostnaderna för ovannämnda av Borgenstierna och Thorngren föreslagna anordningar skulle komma att ställa sig sålunda

brandsäkra trappor i spannmålslagerhusen och Hallsbergs		
fryshus		kronor 145,000
allarmanordningar för spannmålslagerhusen	»	200,000
» » Hallsbergs fryshus	»	30,000
reservpumpar med tillbehör	»	290,000
Summa kronor		665,000.

Då emellertid kommissionen anser de fördelar, som kunna vara förenade med ett utförande av nyssnämnda särskilda anordningar, icke kunna uppväga de avsevärda kostnaderna därför, och då kommissionen anser de redan vidtagna brandskyddsanordningarna i förening med en skärpt bevakning vara till fyllest, har kommissionen med tagen hänsyn till de alltjämt ökade kostnader, som varit förenade med dessa byggnadsföretag, icke funnit skäl göra framställning om ytterligare anslag till anordningar för tryggande av nu ifrågavarande byggnader mot eldsolycka utöver vad av kommissionen i underdånig skrivelse den 2 innevarande april redan begärt.

Skulle Eders Kungl. Maj:t likväl anse ytterligare åtgärder till höjande av brandsäkerheten utöver de av kommissionen redan vidtagna vara av nöden, vill kommissionen såsom sin mening framhålla, att av här ovan omförmälda åtgärder införande av automatiska alarmanordningar i spannmålslagerhusen framför de övriga är förtjänt av att komma till utförande. I fryshusen torde däremot där införda system av självregistrerande termometrar i huvudsak fylla samma ändamål.»

Vad i ärendet sålunda förekommit, har utskottet velat för riksdagen

omförmäla.

Folkhushållningskommissionen.

§ 3.

(Rev. ber. sid. 583—586; utl. sid. 807—809; 810—811.)

I berättelsen angående folkhushållningskommissionen hava revisorerna under § 1 anfört följande:

»Så ingripande som folkhushållningskommissionens verksamhet varit på folkförsörjningsproblemen och därmed på hela det ekonomiska livet i vårt land, hava revisorerna ansett det angeläget att söka utröna, under vilka former, de beslut i kommissionen fattas, som avse de av kommissionen handlagda ärendena. Av förlidet års statsrevisorer anmärktes, att å varuförmedlingsbyrån protokoll, även rörande viktigare ärenden, endast i ytterst sällsynta fall förts. Med anledning därav meddelade livsmedelskommissionen och folkhushållningskommissionen i sitt utlåtande den 27 december 1917, att varuförmedlingsbyrån icke haft något åläggande från vederbörande kommission att protokollföra sina åtgöranden. Tvärtom var ett av livsmedelskommissionens första beslut, att någon betungande protokollsföring icke skulle äga rum, vilket visat sig vara desto mindre nödvändigt, som samtliga kommissionens viktigare beslut i vederbörlig ordning vid expedieringen underskrivits av kommissionens ordförande eller någon av dess tre övriga ledamöter. Verksamhetens beskaffenhet lade hinder i vägen för en allmän protokollsföring, enär det skulle bliva allt för tyngande och medföra allt för stor tidsutdräkt och kostnader att föra protokoll över de otaliga avgöranden, som dagligen måste träffas i byråns löpande förvaltning. I den mån byråns åtgöranden hänfört och hänförde sig till fördelning, distribution och affärsverksamhet framginge de av en omsorgsfullt förd registrering och bokföring. I övrigt föreläge resultatet av byråns verksamhet i skriftliga framställningar till kommissionerna, och dessutom hade som regel alla för och i byråns verksamhet grundläggande beslut fattats i respektive kommission. Inom byrån hade protokoll förts endast i de fall, då genom felaktigt förfarande från byråns sida eller av annan anledning fråga varit om utbetalande av ersättning utav medel, som omhänderhafts av byrån.

Revisorerna, som från folkhushållningskommissionen infortrat dess protokoll och föredragningslistor under år 1917 samt från vissa av dess byråer motsvarande aktstycken, hava därav funnit bekräftade ovanstående uppgifter om det relativt ringa antal fall, då protokoll blivit förda.

Om de regler, som i folkhushållningskommissionen efter dess organisation den 1 juli 1917 blivit stadfästa för handläggning av viktigare ärenden, upplysa dels dess allmänna arbetsordning, utfärdad att gälla från och med den 1 augusti 1917, dels ett den 30 juni 1917 dagtecknat »meddelande angående användande av föredragningslistor vid folkhushållningskommissionens sammanträden».

Av dessa handlingar framgår, att arbetet inom kommissionen bedrivs dels av kommissionen vare sig i plenum eller genom ett arbetsutskott, dels av dess underavdelningar. De under kommissionen eller dess avdelningar hörande ärendena kunna alltså fördelas i tre grupper: ärenden avgjorda i plenum, ärenden avgjorda i arbetsutskottet, ärenden avgjorda på någon avdelning. Till plenum höra »ärenden av den synnerliga betydelse, att de av arbetsutskottet prövas skola slutligt handläggas och avgöras i plenum», till arbetsutskottet »ärenden, som av arbetsutskottet prövas icke böra handläggas i plenum, men dock föranleda beslut av kommissionen»; övriga ärenden — i huvudsak löpande förvaltningsärenden — avgöras inom varje avdelning för sig.

Någon bestämd gräns mellan de olika grupperna av ärenden synes sålunda icke föreligga, utan torde i de flesta fall bero på vederbörande avdelningsföreståndare, huruvida ett ärende avgöres inom avdelningen eller inom kommissionen.

Vid ärendes föredragning inom kommissionen vare sig i plenum eller hos arbetsutskottet användas föredragningslistor. Om dessas användning bestämmes i ovanberörda meddelande den 30 juni 1917 följande:

»För vinnande av ökad kontroll och reda vid behandlingen av ärenden, som anses vara av den vikt, att de böra bliva föremål för behandling vid sammanträde med folkhushållningskommissionen eller dess arbetsutskott, har kommissionen funnit skäligen bestämma, att dylika ärenden hädanefter skola vara upptagna å särskilda föredragningslistor, som för varje avdelning inom kommissionen upprättas för varje sammanträde. För dylik föredragningslista har tryckts blankett, varav exemplar tillhandahållas å tryckeriexpeditionen.

På sätt av närslutna blankett (blankett bilagd) närmare framgår, skall å föredragningslista angivas vederbörande avdelning, dag för sammanträde samt de därvid närvarande. Till behandling upptaget ärende bör angivas med, så vitt möjligt, diarienummer samt med en kortfattad uppgift om vad ärendet avser, varvid i förekommande fall sökande eller den, som avgivit framställning, bör angivas. Sålunda ifylld föredragningslista överlämnas vid sammanträdet början av föredraganden till ordföranden, varefter ärendena föredragas i den ordning, vari de upp-

förts å listan. Efter ärendenas handläggning gör föredraganden i kolumnen till höger en kortfattad anteckning rörande beslutet (cirkulär, skrivelse till, bifalles). Beslutets närmare innebörd kan sedermera inhämtas av handlingarna i ärendet.

Det är önskligt, ehuru givetvis icke alltid genomförbart, att vid föredragningen förslag till beslut i ärendet föreligger formulerat av föredraganden, i regel genom skrivelse i ärendet.

Allt eftersom de föredragna ärendena blivt expedierade, skall anteckning därom, med angivande av dagen, verkställas å listan.

Föredragningslistorna förvaras å respektive avdelningar och böra numreras i följd för år.

Till kommissionens huvudkansli skall varje avdelning efter hand överlämna avskrifter av föredragningslistorna, så snart ärendena blivt expedierade.

Därest flera av kommissionens ledamöter anses böra höras i visst ärende, men särskilt sammanträde härför icke ansetts böra äga rum, skall sådant ärende jämväl upptagas å föredragningslista, som sedermera skall cirkulera bland vederbörande ledamöter. Ledamot bör vid sitt namn under rubriken 'närvarande' med sin signatur angiva, att dylikt ärende blivt honom delgivet.

I detta sammanhang framhålles, att alla viktigare ärenden böra diarieföras eller på annat sätt nöjaktigt registreras.»

Vid den granskning revisorerna gjort av dylika föredragningslistor dels från kommissionens huvudkansli (plenum och arbetsutskottet) dels vissa av dess avdelningar hava följande förhållanden uppmärksamrats.

Föreskriften att föredragningslistorna böra numreras i följd för år är i de till revisionen överlämnade listorna i regel icke iakttagen. Endast listorna för några få avdelningar äro försedda med dylika nummer; i övriga fall möter alltså svårighet att konstatera, om serien är fullständig eller ej.

Föreskriften att till huvudkansliet skola överlämnas avskrifter av föredragningslistorna, synes endast delvis vara tillämpad, i det att uti de i huvudkansliet föreliggande serierna vissa avdelningar icke äro representerade och för andra föreligga betydande luckor.

Det diarienummer å till behandling upptaget ärende, som föreskriftsenligt bort förekomma i föredragningslistan, saknas i många fall, så ock anteckning om den utgående expeditionens nummer och datum för expedieringen.

Föredragningslistorna giva under sådana förhållanden icke önskvärd

vägledning i fråga om de till behandling upptagna ärenden eller de därvid fattade besluten.

Revisorerna förbise icke det ytterst omfattande antal ärenden, vilka handläggas av kommissionen eller dess underavdelningar, och vilka påkalla deras avgöranden. Men revisorerna hålla före, att vid så makt-påliggande angelägenheters handläggning större ordning och reda äro önskvärda, än som varit för handen, något som skulle i hög grad underlätta en verkligt ingående granskning av verksamheten.»

I anledning av revisorernas sålunda framställda anmärkning har folkhushållningskommissionen i utlåtande den 10 januari 1919 i hithörande delar anfört följande:

»I § 1 av den avdelning av revisionsberättelsen, som berör folkhushållningskommissionens verksamhet, hava revisorerna berört formerna för fattande och registrerandet av kommissionens beslut. Då statsrevisorerna även i årets berättelse upptagit sitt redan förlidet år gjorda påpekande om den begränsade protokollföringen inom kommissionen och särskilt dess varuförmedlingsbyrå, finner sig kommissionen — som beträffande denna angelägenhet i övrigt tillåter sig åberopa vad kommissionen i sitt, i revisionsberättelsen citerade, underdåniga utlåtande den 27 december 1917 anfört — föranlåten framhålla den grundväsentliga skillnaden mellan å ena sidan ett vanligt statens ämbetsverk och å andra sidan en sådan institution som kommissionen och än mer vissa av dess avdelningar, särskilt de affärsdrivande, en skillnad, som statsrevisorerna vid detta sitt påpekande icke synas hava tillräckligt uppmärksammat. Det är också alltjämt kommissionens bestämda uppfattning, att det skulle varit ett bestämt missgrepp, som verkligen med skäl kunnat giva anledning till klander, om kommissionen och än mera dess underavdelningar skulle hava betungats med en i betraktande av arbetets natur icke allenast överflödig utan i vissa fall t. o. m. olämplig protokollsföring. I fråga om några av kommissionens underavdelningar, där enligt kommissionens uppfattning onödigt arbete verkligen nedlagts på protokollsföring, har kommissionen också däremot gjort erinran. Visserligen skulle tillvaron av utförligare protokoll i sin mån hava underlättat ett senare gransknings- eller forskningsarbete i fråga om kommissionens verksamhet, men är detta ett önskningsmål, som i betraktande av kommissionsarbetets omfattning och natur icke kunnat föranleda kommissionen och dess underavdelningar att anordna annorlunda än som skett och som befunnits vara för arbetet enklast och naturligast.

Vidare hava revisorerna — med framhållande av, att till kommissionen inkommande ärenden jämlikt kommissionens allmänna arbets-

ordning skola allt efter sin olika betydelse handläggas antingen av kommissionen i plenum eller av kommissionens arbetsutskott eller å vederbörande avdelning — anmärkt, att »någon bestämd gräns mellan de olika grupperna av ärenden icke synes föreligga och att det i de flesta fall torde bero på vederbörande avdelningsföreståndare, huruvida ett ärende avgöres inom avdelningen eller inom kommissionen». Kommissionen vill för sin del vitsorda riktigheten av sistnämnda uttalande — ehuru med det tillägg, att intet ärende av större vikt eller principiell innebörd avgöres av vederbörande avdelning eller dess föreståndare utan samråd med kommissionens ledning — och samtidigt framhålla, att det med hänsyn till arten av kommissionens arbete samt den grundväsentliga olikhet, som förefinnes mellan de arbetsuppgifter, som påvåla kommissionens många olika affärs- och förvaltningsavdelningar, skulle vara hart när omöjligt och därjämte synnerligen olämpligt, därest kommissionen sökte genom detaljerade föreskrifter genomföra en allmängiltig gruppering av samtliga till kommissionens prövning inkommande ärenden. Kommissionen är tvärtom av den uppfattningen, att den hittills i förevarande avseende tillämpade principen — som innebär, att varje ärende inom kommissionen blir föremål för det slags handläggning, som med hänsyn till dess beskaffenhet synes vara lämpligast — visat sig i hög grad ägnad att garantera, att ärendena underkastas en möjligast skyndsam, grundlig och saklig prövning.

Revisorerna hava vidare i ovan nämnda § 1 anmärkt, att de i kommissionens den 30 juni 1917 dagtecknade »meddelande angående användande av föredragningslistor vid folkhushållningskommissionens sammanträden» utfärdade bestämmelser icke vunnit fullständig tillämpning, i det att föredragningslistorna icke alltid varit försedda med löpande årsnummer, respektive innehållit föreskrivna anteckningar rörande diarienummer å till behandling upptagna ärenden samt rörande den utgående expeditionens nummer och datum. Kommissionen är givetvis villig medgiva, att ett mycket noggrant iakttagande av ifrågavarande allmänna föreskrifter skulle — såsom av revisorerna framhålles — varit ägnat att underlätta en ingående granskning av kommissionens verksamhet eller över huvud taget ett studium utifrån av kommissionens arbeten. Emellertid vill kommissionen samtidigt framhålla, att de av kommissionen i berörda cirkulär meddelade föreskrifter icke närmast haft ett sådant syfte utan huvudsakligen haft det praktiska och för kommissionen avgörande syftet att i möjligaste mån underlätta det löpande arbetet inom kommissionen. Däremot har kommissionen icke funnit sig böra med byråkratisk stränghet upprätthålla ifrågavarande

rent formella detaljbestämmelser i sådana fall, då desamma skulle utan att medföra motsvarande nytta för kommissionens arbeten och för allmänheten hava förorsakat ett försenande av kommissionens ofta synnerligen brådskande och betydelsefulla arbete eller i övrigt ledande till att realhandläggningen av ärenden blivit lidande. Emellertid får kommissionen samtidigt anmäla, att kommissionen, med anledning av de av revisorerna framställda anmärkningarna, i cirkulär till samtliga avdelningar den 12 december 1918 — som här bifogas — ånyo bragt i erinran de i ämnet tidigare utfärdade bestämmelserna.

Beträffande revisorernas anmärkning, att i de å kommissionens huvudkansli förvarade serierna av respektive avdelningars föredragningslistor vissa avdelningar icke skulle vara representerade, får kommissionen framhålla, att detta förhållande helt enkelt är att tillskriva den omständigheten, att arbetet å vissa avdelningar inom kommissionen varit av den natur, att detsamma icke nödvändiggjort något fattande av beslut i arbetsutskottet, varför någon föredragning från dessa avdelningar i kommissionens arbetsutskott icke kunnat ifrågakomma, samt att vissa andra avdelningar endast ytterst sällan haft under behandling något ärende av den natur, att ett särskilt beslut varit påkallat och därför i samlingen av föredragningslistor endast äro representerade med ett helt ringa antal nummer.

Anledningen till att föredragningslistorna för vissa avdelningar företett ifrågavarande av statsrevisorerna anmärkta formella bristfällighet — som sagt utan någon reel betydelse för kommissionens arbete — är för övrigt att söka i det helt naturliga förhållandet, att kommissionen särskilt å de affärsdrivande avdelningarna icke varit utrustad med administrativt skolade arbetskrafter i större utsträckning än som varit alldeles oundgängligen nödvändigt, samt att dessa arbetskrafters fåtalighet nödvändiggjort eftersättande av dylika rent ämbetsmannamässiga förrättningar, där desamma, som sagt, ansetts vara av underordnad betydelse.

I de få fall åter, då luckor förekommit i ifrågavarande avskriftsserier, är detta beroende på, att vederbörande avdelning ej regelbundet till huvudkansliet avlämnat avskrifter av sina föredragningslistor, varom påminnelse i så fall blivit gjord i den mån avskriften erfordrats.»

Det i folkhushållningskommissionens utlåtande omförmälda cirkulär var av denna lydelse:

»Till folkhushållningskommissionens samtliga avdelningar.

Med anledning av anmärkningar, som framställts av riksdagens revisorer, får folkhushållningskommissionens arbetsutskott anmoda eder att beträffande förandet av *föredragningslistor* tillse, bland annat,

att listorna förses med nummer i följd för år räknat;

att diarienummer, såvitt möjligt, införes i härför avsedd kolumn å föredragningslistan; samt

att anteckning sker om verkställd expedition av det fattade beslutet (utgående expeditionsnummer om sådant tillämpas) och datum för expedieringen. Stockholm den 12 december 1918.

Enligt uppdrag:

CARL MANNERFELT.»

Vad i ärendet sålunda förekommit har utskottet ansett sig böra för riksdagen

omförmäla.

§ 4.

(Rev. ber. sid. 600; utl. sid. 810, 811.)

Vidare hava revisorerna i berättelsen angående folkhushållningskommissionen under § 5 anfört följande:

»Även för folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning hava revisorerna haft för avsikt att meddela tabeller, motsvarande de för kommissionens andra avdelningar lämnade och utvisande resultaten av avdelningens affärsrörelse för vart och ett av de varuslag (olika slag av spannmål, mjöl m. m.), som varit föremål för densamma. Avdelningens räkenskaper för år 1917 voro emellertid ännu icke avslutade, då revisorerna infortrade dem, och hava ej blivit färdiga å sådan tid, att det varit revisorerna möjligt att ur dem erhålla det material, som för tabellernas uppställande varit erforderligt. Vissa uppgifter, som omsider den 23 november kommo revisorerna tillhanda, voro icke av beskaffenhet att härvid lämna nödig vägledning.»

Uti sitt ovanberörda utlåtande den 10 januari 1919 har folkhushållningskommissionen i anledning av revisorernas ifrågavarande uttalande åberopat ett av spannmålsavdelningens räkenskapssektion i ärendet afgivet, så lydande yttrande:

»Anmodad att avgiva yttrande rörande med huvudkansliets skrivelse till avdelningen av den 11 d:s översända transumt ur statsrevisorernas yttrande angående avdelningens räkenskaper för år 1917 får räkenskapssektionen anföra följande:

1) Balansräkningen för 1917 jämte tillhörande vinst- & förlusträkning avlämnades till kassadirektionen den 31 sistlidne oktober.

2) Sektionens föreståndare blev under hand satt i tillfälle att taga del av statsrevisorernas skrivelse av den 19 oktober till hans excellens statsministern. Som synes av bilagda avskrift av denna skrivelse är det ganska svårt, att ur densamma kunna få inblick i vad därmed avsågs.

3) Sektionen erhöll på remiss från spannmålsavdelningen kassadirektionens skrivelse av den 25 oktober, vilken efter konferens med statsrevisorernas kamrer blivit uppställd på grundval av under punkt 2 omnämnda skrivelse.

Avskrift bifogas.

4) Den 23 november överlämnade sektionen med anledning av under rubrik 2 och 3 omnämnda skrivelser till statsrevisorerna

dels ett utdrag ur huvudboken rörande varukonti,

dels ett utdrag ur samma huvudbok rörande varukostnader, kompletterad med en sammanställning, utvisande det ekonomiska resultatet av spannmålsavdelningens verksamhet 1916/17 utan hänsyn tagen till avdelningens administrationskostnader, över vilka statsrevisorerna förklarat sig icke önska särskild uppgift.

Avskrift av dessa bägge utdrag bifogas.

5) Sektionen anser, att de lämnade uppgifterna fullt motsvara de av statsrevisorerna begärda, varför sektionen är helt utan skuld, därest desamma icke lämnat revisorerna nödig vägledning.»

I avseende å de i sistberörda skrivelse åberopade avskrifter tillåter sig utskottet hänvisa till den tryckta revisionsberättelsen sid. 812—822.

Att de hos folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning för år 1917 förda räkenskaper så sent som vid tidpunkten för revisorernas sammanträde icke varit avslutade, har utskottet funnit anmärkningsvärt, vilket utskottet skolat för riksdagen

omförmäla.

Bränslekommissionen.

§ 5.

(Rev. ber. sid. 609—611; utl. sid. 824—826).

I § 2 under berättelsen angående bränslekommissionen hava revisorerna anfört följande:

»I den av bränslekommissionen i december 1917 avgivna berättelsen rörande kommissionens verksamhet meddelas, att kommissionen för beredning av skogsavfall beställt ett stort antal trätuggare jämte lokomobiler, motorer, transformatorer, strömbrytarskåp samt diverse maskindelar för en sammanlagd kostnad av 3,850,243 kronor.

Beträffande anskaffningen av trätuggare hava revisorerna från kommissionen erhållit följande sammanställning:

Märke	Beställda				Försålda			
	antal	å pris	summa kr.	antal	å pris	summa kr.		
Neptunus	250	3,600	— 900,000	9	3,800	— 34,200		
	—	—	—	4	3,600	— 14,400		
	—	—	—	1	4,000	— 4,000		
Ursus	250	2,600	— 650,000	10	2,800	— 28,000		
	—	—	—	1	2,705	— 2,705		
Karlst. I	50	1,850	— 92,500	—	—	—		
Karlst. II	50	3,100	— 155,000	1	3,800	— 3,800		
Johanson	60	1,875	— 112,500	2	1,875	— 3,750		
	—	—	—	2	2,000	— 4,000		
Champion	23	950	— 21,850	3	1,300	— 3,900		
	3	1,200	— 3,600	—	—	—		
	8	1,350	— 10,800	1	1,350	— 1,350		
	1	1,700	— 1,700	—	—	—		
Vulkanus	3	5,875	— 17,625	1	5,875	— 5,875		
Summa	698		1,965,575	35		105,980		

Av tabellen framgår, att av de 698 ristuggare, som av kommissionen blivit beställda, 422 ännu finnas kvar hos leverantörerna samt att 142 stycken, som utsänts till vederbörande länsbyråer, aldrig tagits i bruk. Av de 99 maskiner, som varit i användning under längre eller

kortare tid, beräknas enligt erhållen uppgift allenast ett 10-tal för närvarande vara i bruk.

Enligt från bränslekommissionen i övrigt erhållna uppgifter hava till den 1 november 1918 av 148 lokomobiler, vilka inköpts för sammanlagt 725,586 kronor 93 öre, 22 stycken åter försålt för en summa av 147,450 kronor. Vidare hava av 302 stycken elektromotorer, som betingat en inköpssumma av 622,710 kronor, till samma tid 26 stycken försålt för tillsammans 74,735 kronor, varjämte av 100 transformatorer, för vilka betalning av kommissionen erlagts med 168,620 kronor, 93 avyttrats för sammanlagt 195,565 kronor.

Det är av de ovan anförda siffrorna uppenbart, att de maskinella anskaffningar, som bränslekommissionen företagit i syfte att möjliggöra tillvaratagande av skogsavfall, icke grundat sig på en närmare genomarbetad plan för bedrivandet av ifrågavarande gren av kommissionens rörelse. Sålunda synas förväntningarna på en snabb, mera omfattande och ekonomiskt gynsam användning av ristuggarna hava blivit ställda

Beordrade till landsorten utan att ha tagits i bruk			På lager hos leverantören			Under längre eller kortare tid i landsorten använda		
antal	å pris	summa kr.	antal	å pris	summa kr.	antal	å pris	summa kr.
32	3,600	115,200	187	3,600	673,200	17	3,600	61,200
—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	2,600	124,800	157	2,600	408,200	34	2,600	88,400
—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	1,850	29,600	25	1,850	46,250	9	1,850	16,650
10	3,100	31,000	37	3,100	114,700	2	3,100	6,200
21	1,875	39,375	15	1,875	28,125	20	1,875	37,500
—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	950	12,350	—	—	—	7	950	6,650
1	1,200	1,200	—	—	—	2	1,200	2,400
—	—	—	—	—	—	7	1,350	9,450
—	—	—	—	—	—	1	1,700	1,700
1	5,875	5,875	1	5,875	5,875	—	—	—
142		359,400	422		1,276,350	99		230,150

alltför högt, emedan icke i tillbörlig grad beaktats, bland andra på saken inverkan omständigheter, de redan vid verksamhetens igångsättande gällande höga kör- och arbetskostnaderna, maskinernas egen bränsleförbrukning och övriga driftkostnader, fraktkostnaderna för ris-

tuggets framförande till konsumtionsorterna samt efterfrågan på detta slag av bränsle. Den brist på förutseende och planmässighet, som gjort sig gällande i nu förevarande avseende, har syntts revisorerna vara i hög grad anmärkningsvärd.»

Över ifrågavarande anmärkning har bränslekommissionen uti den 16 januari 1919 avgivet utlåtande anfört följande:

»Bränslekommissionen vill beträffande rotpriset å ved framhålla, att kommissionens befogenhet angående prissättningen inskränkt sig till avgivande av förslag i ämnet samt att det av kommissionen tillämpade rotpriset beräknats och fastställts av riksvärderingsnämnden. Då dessutom kommissionens verksamhet under den nu förestående avvecklingsperioden icke lärer komma att röna någon inverkan, utöver den som redan inträtt, av det gällande rotpriset, samt någon förändring med avseende å detsamma följaktligen icke torde ifrågakomma, anser sig kommissionen sakna anledning att i detta sammanhang vidare ingå på denna fråga.

Beträffande de s. k. kompensationsavgifterna, vilka i vissa fall tillämpats i sammanhang med beviljande av tillstånd att använda ved, som inköpts från annan än kommissionen och utan dess anvisning, så hava under senare tiden desamma mera sällan kommit till användning, och har detta skett endast i sådana fall, då bränslekommissionen kunnat erbjuda vederbörande vedkonsument sådan ved, som varit anskaffad och avsedd för det distributionsområde, där han haft sin verksamhet. Då vedförbrukare i dylika fall icke velat begagna sig av den ved, var-över bränslekommissionen förfogat, har detta ofta haft till följd, att veden icke kommit till användning inom det för detsamma naturliga avsättningsområdet, utan måst med betydlig fraktkostnad avsättas på annat håll. Det har då syntts kommissionen med rätt och billighet förenligt, att vederbörande konsument ställts inför valet mellan att avstå från användningen av ved, som erhållits i öppna marknaden, eller att till kommissionen betala viss avgift, vilken åtminstone delvis kunnat täcka den ökning i fraktkostnaden, kommissionen på sätt nyss berörts måst vidkännas.

I fråga om den summa, vilken bränslekommissionen bokfört såsom inkomst av sin medverkan vid distributionen av de från Tyskland importerade stenkolen, är det för närvarande icke möjligt för kommissionen att lämna uppgift om, huru stor del därav, som kommer att slutligen kvarstå såsom verklig nettobehållning. Större delen av detta belopp har uppkommit däri genom, att bränslekommissionen vid bestämmandet av priset å de tyska kolbränslen, som fördelas genom bränslekommissionens försorg, föreskrivit, att för alla kol, som levereras till industrier

och därmed jämställda förbrukare, skall debiteras en särskild avgift av 5 kronor per ton att redovisas till bränslekommissionen. En icke oväsentlig del av beloppet utgöres åter av till kommissionen redovisad pris-skillnad, som uppstått därigenom, att kolhandlarna, sedan från tysk sida vidtagits förhöjningar i kolpriset, försålt vissa partier tidigare importerade i lager liggande kol till gällande dagspris. De medel, som kommissionen på detta sätt erhållit och bokfört såsom inkomst, äro i första rummet avsedda att täcka dels direkta kostnader för den statliga regleringen av kolförbrukningen, dels utgifter, som kunna föränledas därav, att kommissionen står risken för förlust, som på grund av eventuellt prisfall kan uppstå vid försäljning av sådana hos kolhandlare lagrade kol, över vilka dessa icke äga förfoga utan kommissionens tillstånd. Till vilka belopp sistberörda utgifter kunna komma att uppgå, är omöjligt att på förhand beräkna. Vad angår de direkta omkostnaderna, vilka jämväl skola avdragas från den nu bokförda inkomstsommen, så hava dessa under senare tider ökats, emedan kommissionen av vissa skäl funnit det behöfligt att i Tyskland upprätta en särskild byrå med uppgift att ombesörja allt som rör lastning och befraktning av kolen.

I fråga om de inköp av maskiner för beredning av skogsavfall, som bränslekommissionen företagit, hava desamma skett i syfte dels att söka nyttiggöra så mycket som möjligt av de betydliga mängder avfall, som uppstått vid kommissionens egna avverkningar, och dels att söka uppliva det hittills inom vårt land jämförelsevis ringa intresset hos enskilda skogsbrukare för avfallets tillvaratagande på lämpligt sätt. Vid den tidpunkt, då maskinerna anskaffades, var, såsom bränslekommissionen förut vid flera tillfällen i annat sammanhang framhållit, situationen på bränslemarknaden sådan, att man rätt allmänt räknade med möjligheten av en omfattande och nära förestående bränslebrist, vida allvarligare än den, som sedermera inträffade. Bränslekommissionen ansåg det då vara av synnerlig vikt att i tid vidtaga alla åtgärder, som kunde möjliggöra ett snabbt tillvaratagande och tillgodogörande av skogsavfallet. Ur åtskilliga synpunkter kan det antagas, att detta hade varit en framkomlig väg att möta den hotande bristen, därest denna inträffat i den utsträckning som kunde befaras. Det hade säkerligen erbjudit beaktansvärda fördelar att kunna använda ett bränsle, som fanns tillgängligt utan anlitan- de av längre transportvägar och som på grund av sin beskaffenhet kunde tagas i bruk omedelbart utan föregående torkning. Därtill kom att därest, såsom man jämväl hade anledning befara, arbetslöshet inom industrien i större utsträckning inträffat, det skulle hava varit i olika hänseenden fördelaktigt att kunna använda den lediga arbetskraften för

skogsavfallets tillvaratagande, ett arbete som med tämligen stort utbyte kan utföras även av icke skogsvana arbetare. Den bearbetning av skogsavfall, som igångsatts för kommissionens räkning, har emellertid icke kunnat fullföljas på sätt, som från början beräknats, beroende bland annat på de hastigt stigande arbetspriserna. Beträffande den enskilda företagsamheten med avseende å tillvaratagande av skogsavfall med hjälp av maskinella anordningar har något allmänare intresse för saken icke kommit till synes. Kommissionen har redan försålt en del av maskinerna, huvudsakligen motorer och transformatorer, och ämnar kommissionen så snart ske kan försälja återstoden av desamma. På grund av det ringa intresset för tillvaratagandet av skogsavfallet torde det möta svårigheter att inom landet finna köpare till det stora antal ris- och trätuggare, varöver kommissionen förfogar, och ämnar kommissionen därför även söka utländsk marknad. Ehuru det icke är möjligt att redan nu beräkna det pris, som i allmänhet kan erhållas för maskinerna, vill kommissionen uttala som sin uppfattning, att försäljningen icke kan genomföras utan en betydande förlust.

Rörande det av statsrevisorerna omnämnda virkespartiet, tillhörande Stockholms vedaktiebolag, vill kommissionen meddela, att virket i fråga nu är försålt.

Vad slutligen angår den förestående avvecklingen av kommissionens verksamhet, vill kommissionen i detta hänseende hänvisa till sin underdåniga skrivelse den 1 november 1918 rörande avvecklingen samt sin promemoria av den 7 december 1918 till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående försäljningen av ved m. m. under avvecklingstiden.»

Lika med revisorerna har utskottet funnit de av bränslekommissionen för tillvaratagande av skogsavfall vidtagna åtgärderna vittna om en i hög grad anmärkningsvärd brist i förutseende och planmässighet, och har utskottet förty velat vad i detta ärende förekommit för riksdagen

omförmåla.

§ 6.

Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort

av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 26 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, H. F. Lamm, G. M. H. Ekelund, A. C. Lindblad, O. Bergqvist, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, N. Åkesson, C. A. Stålberg* och *R. G. H. von Koch* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson, N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *S. Bengtsson* i Norup, *P. A. Hansson* i Stockholm, *J. Erlansson, K. E. W. Söderhielm* och *J. Nilsson* i Malmö.

Reservation:

vid § 6, av herrar *C. G. Ekman* och *J. Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort för riksdagen omförmäla, vad som förekommit i det av revisorerna under § 1 i berättelsen angående marinförvaltningen behandlade ärende rörande leverans av pansarbåtarna Gustav V och Drottning Victoria.